

med övergripande resonemang, om fotbollens betydelse lokalt och globalt och över tid. Anderssons berättarglädje och språkhantering gör den tjocka boken lättläst. Jag imponeras över författarens teoretiska och ämnesmässiga bredd och Andersson befäster med boken sin ställning som Sveriges främsta fotbollshistoriker. Saknas gör dock tyvärr ett person- och ortregister. En del utsagor är också väl svepande och ibland är det empiriska underlaget svagt, som att Hammarby IF ska ha varit den bäst skötta storklubben i Stockholm under 1970-talet, där källhänvisningen är hågkomster hos sportjournalisten Bo Hansson. Den teoretiska utgångspunkten är intressant, men jag är tveksam till möjligheten att mäta lokalpatriotismens styrka på det sätt som görs i studien. Begreppet publik borde även ha problematiserats mer än vad som nu görs. Andersson utgår också från att fotboll verkligen betyder något för den lokala identiteten, vilket snarare är något som ska visas. Långt ifrån alla bryr sig om fotboll.

Umeå universitet

JONNY HJELM

Isak Hammar & Ulf Zander (red.), *Svärd, sandaler och skandaler: Antiken på film och i tv* (Lund: Studentlitteratur 2015). 328 s.

Svärd, sandaler och skandaler är ett välkommet bidrag till svensk litteratur och forskning i ämnet antikreception. Studiet av antiken i populärkulturen har sedan 1990-talet varit ett internationellt och stadigt växande forskningsområde inom akademien. I Sverige har dock forskningen i ämnet utvecklas förhållandevis långsamt, vilket påpekas i den föreliggande antologin. Boken är den första i sitt slag som publicerats på svenska, och som sådan fyller den absolut en lucka. Texternas syfte är att problematisera hur antiken har skildrats i olika medier genom historien och hur bilden av en historisk epok inte endast återspeglar det samtida samhällets värderingar, utan även har en stor betydelse för hur allmänhetens uppfattning av det förflutna formas. Baskunskaper i antik historia eller filmvetenskap underlättar möjligen, men boken bjuder på underhållande och intressant läsning och rekommenderas till alla som är intresserade av hur det förflutna återskapats, framställts och använts genom historien och i nutid.

De 15 kapitlen – inledning och 14 fallstudier – är skrivna av forskare från ett brett spektrum av akademiska discipliner. Antologin har ett tydligt tvärvetenskapligt anslag och riktar sig till studenter och forskare i historia, arkeologi, klassiska studier, film- och religionsstudier, men också till alla som är intresserade av hur det förflutna presenteras på skärmen. Det mångveten-

skapliga innehållet är definitivt en av bokens styrkor, då det är intressant att få en inblick i vilka anslag och metoder olika akademiska discipliner använder sig av i den här typen av studier. Texterna håller genomgående en jämn kvalitet och tar upp vetenskapligt intressanta frågor och studieobjekt. I slutet av det relativt långa introduktionskapitlet (och först på sidorna 46–53) presenteras bokens struktur. Redaktörerna har valt att ordna kapitlen i "grupper" efter temata som de sett som speciellt framträdande i respektive text, samtidigt understryker Hammar och Zander att några perspektiv återkommer i de flesta av texterna. Dessa temata är inte indikerade i innehållsförteckningen, vilket hade varit önskvärt för att förtydliga bokens struktur. Bokens upplägg hade möjligen också gagnats av ett något kortare introduktionskapitel som tydligare lyfte fram dessa temata, och ett avslutande kapitel där de olika texternas röda trådar knöts ihop.

Den första gruppen (kapitel 2–5) samlar texter som behandlar det faktum att förmedling av bilder av antiken är beroende av valda media, och även av relationen mellan media från olika tider. Ett exempel är antikhistorikern Lovisa Brännstedts bidrag (kapitel 2) som handlar om hur kvinnor i maktpositioner har gestaltats. Hon gör en analys av hur kejsarinnan Livia porträtterades i den berömda TV-serien *Jag, Claudius* från 1976 och diskuterar hur Livias person beskrivits motsägelsefullt redan av de antika författarna, liksom hur dessa källor använts i TV-produktionen, samt vilken respons serien fick hos publiken och hur denna bild av Livia har format vår bild av kvinnor under antiken.

Nästa textgrupp (kapitel 6–7) fokuserar på vikten av förväntningar och igenkänning hos publiken i förmedlingen av antiken i visuella media, och att dessa element ofta inte motsvarar en mer historiskt korrekt bild. Ett exempel ges av filmvetaren Therése Andersson (kapitel 7). Hon analyserar hur kostym och scenografi användes i den episka filmen *Cleopatra* (1963) med Elisabeth Taylor i huvudrollen i syfte att uttrycka publikens föreställningar om antiken, men också framhäva Taylor som filmstjärna. Det är en spännande fallstudie som understryker hur Taylors 1960-talsversion av Kleopatra i mycket hög grad har format den populära bilden av drottningen. Något som saknas är möjligen ett kort tillägg om hur lite vi faktiskt kan få reda på om Kleopatra från de antika källorna. Detta har diskuterats ingående i den svenska antihistorikern Allan Klynnes populärvetenskapliga bok *Kleopatra, liv och legend* (2009) till vilken en referens hade varit välkommen. Just relationen mellan de få historiska källorna och den starka populära bilden som existerar av Kleopatra är ett mycket talande exempel på hur stor påverkan förmedlingen av antiken har på hur våra uppfattningar om perioden formas.

Den tredje gruppen (kapitel 8–11) innehåller texter som tar sig an hur existentiella och ideologiska budskap har förmedlats i filmer och TV-produk-

tioner som utspelar sig under antiken, och hur sådana budskap har mottagits av publiken. Historikern Frederick Whitling lyfter fram ett talande exempel i form av det mastodontiska filmprojektet *Scipione l'africano* (1937) som del av den fascistiska propagandaapparaten i Italien under Mussolini. Filmen tjänande som propaganda för regimen och syftade även till att manifesteras och legitimeras idén om ett nytt imperium såväl som Italiens inblandning i Nordafrika.

Texterna i grupp fyra (kapitel 12–13) behandlar succéfilmen *Gladiator* med Russell Crowe i huvudrollen (2000). Antikhistorikern Ida Östenberg tar sig an den något ambivalenta relationen mellan akademien och populärkulturen i sin text, medan religionssociologen Tomas Axelsson har studerat publikens respons på filmen genom kvalitativa intervjuer med ett antal personer. Han synliggör hur universella såväl som personliga dilemman och moraliska värderingar kanaliseras genom filmen och väcker både tankar och känslor kring existentiella frågor och den egna personen hos publiken.

De två avslutande texterna (kapitel 14–15) tar fasta på antikens roll i populära genrer som inte omedelbart brukar sammankopplas med denna tidsperiod. Historikern Dick Harrison diskuterar hur humor och antiken har varit ett återkommande inslag i populärkulturen. Vad är roligt oavsett tid och rum, hur har humor förändrats och hur har antiken presenterats i komedier som till exempel *Life of Brian*? I det sista kapitlet analyserar arkeologerna Fredrik Ekengren och Ing-Marie Nilsson referenser till antiken i tre TV-serier: *Star Trek*, *Stargate* och *Doctor Who*. De visar övertygande på dels att antika/klassiska värderingar, ideal och referenser återfinns i en stor utsträckning i de nämnda serierna, dels hur detta relateras till en västerländsk identitet.

Storfilmen *Gladiator* har en speciell roll i boken. Som sådan hade den fungerat väl som en ännu tydligare röd tråd genom läsningen och texterna som behandlar filmen hade kunnat placeras tidigare i ordningen. Då boken riktar sig till studenter och forskare hade Ida Östenbergs bidrag passat väl som inledande bidrag, då den ger en god introduktion till det akademiska fältet och den forskning som diskuteras i publikationen.

Avslutningsvis kan nämnas att texterna hade vunnit på en ytterligare korrekturläsning för att eliminera repetition och formaliamissar. Dessa mindre skavanker överskuggar dock inte helhetsintrycket. *Svärd, sandaler och skandaler* är en läsvärd, intressant och underhållande bok. Det vore även lovvärt med en engelsk utgåva med tanke på det stora internationella intresset för detta forskningsfält.